

PEDAGÓGUSOK LELKI EGÉSZSÉGE

Felvinczi Katalin

2015. november 12. Budapest

TÁMOP 3.1.5/12-2012-0001
PEDAGÓGUSKÉPZÉS TÁMOGATÁSA

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kutatási elem célja

- A lelki egészség vizsgált elemeinek (kiégettség, érzelmi intelligencia),
- valamint az azok háttérében álló
 - individuális,
 - formális,
 - informális intézményi környezetet megjelenítő mintázódások bemutatása.

Fő kutatási kérdésfelvetés:

Milyen tényezők befolyásolják a gyakorló pedagógusok lelki egészségét?

Alkalmazott vizsgálóeszköz - Érzelmi intelligencia

- Bar-On Érzelmi intelligencia Skála – 30 tételű verziója
- Alskálák:
 - Interperszonális EQ alskála az empátia és társas kapcsolatok szubjektív mértékét és minőségét, társas felelősségtudatot méri („Érdekel, hogy mi történik másokkal.”, vagy „Rosszul érzem magam, ha mások megbántódnak.”)
 - Intrapersonális EQ skála az érzelmi éntudatosságot, önértékelést, önbecsülést, önmegvalósítást és függetlenséget vizsgálja („Könnyen beszélek az érzéseimről.”)
 - Alkalmazkodás skála a realitásérzék, rugalmasság, a problémamegoldó képességet méri („Jól oldok meg problémákat.”)
 - Stressz kezelése alskála az impulzuskontrollt és a stressz toleranciát méri („Könnyen dühbe gurulok.”, vagy „Ha dühös leszek, gondolkodás nélkül cselekszem.”)
 - Pozitív benyomás skálával a mérőeszköz a pozitív hatások észlelését mutatja („Mindenkiről jót gondolok.”, vagy „Nincsenek rossz napjaim.”)

Az érzelmi intelligencia mérésére használt Bar-On Érzelmi intelligencia (BEQ)-skála összpontszámának és az egyes alskálák mentén kapott pontszámok átlagértékei a gyakorló pedagógusok mintáján

alskálák	N	átlag	szórás	Std. hiba
BEQ összes	993	86,3931	9,26609	0,29411
Interperszonális EQ	1040	19,1068	2,59034	0,08034
Intraperszonális EQ	1042	16,4085	3,89072	0,12055
Pozitív benyomás	1036	13,9738	2,85035	0,08857
Stressz kezelése	1046	19,1944	3,49936	0,10822
Alkalmazkodás	1043	17,6979	3,06297	0,09483

- Magas impulzuskontroll és a stressztolerancia jelentősebb heterogenitással
- Az empátia és a társas kapcsolatok, valamint a társas felelősségtudat tekintetében magas értékek mellett relatíve nagyfokú homogenitás
- A pozitív hatások relatíve alacsony észlelése is viszonylag egységes

A társas felelősségtudat, az empátia és a társas kapcsolatok szubjektív mértékének és minőségének magas, továbbá a pozitív hatások észlelésének alacsony értéke tapasztalható a gyakorló pedagógusok körében.

Milyenek a magasabb EQ-összpontszámmal jellemezhető gyakorló pedagógusok?

- Szignifikáns:
 - jelenlegi végzettségük megszerzését megelőzően rendelkeztek tanítási tapasztalattal,
 - pedagógusképesítés mellett más végzettségük is van,
 - jobb eredményeket értek el a felsőfokú tanulmányaik során,
 - több időt fordítanak továbbképzésekre,
 - szakmaterületükhöz közvetlenül nem kapcsolódó feladatokat is végeznek az intézményükben.
- Tendenciaszerű:
 - családjukban több gyermeket nevelnek,
 - jövővel kapcsolatos várakozásai a jelenlegi intézményükhöz kötődnek.

Alkalmazott vizsgálóeszköz - Kiségettség

- Maslach Burnout Inventory-Educators Survey (MBI- ES)
- Alskálák:
 - **Érzelmi kimerültség** alskála a munkahelyi érzelmi kimerültség, túlhajszoltság érzését méri („A nap végére elhasználnak érzem magam.”)
 - **Deperszonalizáció alskála** az emberek felé közvetített személytelen válaszok mértékét vizsgálja („Úgy érzem, van néhány gyerek, akit úgy kezelek, mintha nem is lenne külön egyéniségük.”)
 - **Egyéni teljesítmény skála** a sikeres teljesítmény érzését tárja fel (fordított tételek – „Diákjaimmal könnyen ki tudunk alakítani egy oldott légkört.”)
- A skálát eddig magyar népesség körében nem validálták – a kiségettség mértékének és elterjedtségének becslésekor amerikai (1986) és holland mintán (1995) kimunkált cut-off pontokkal tudunk számolni.

A kiégés mérésére használt MBI-skála Maslach–Jackson-féle (1986), illetve Schaufeli–Van Dierendock-féle (1995) cut-off pontok alapján a magas, közepes és alacsony pontszámot elérők aránya a gyakorló pedagógusok mintáján

Alskálák	Egyéni teljesítmény (PA)	Érzelmi kimerültség (EE)	Deperszonalizáció (DP)
Maslach- és Jackson-féle (Maslach–Jackson 1986) cut-off pontok			
alacsony %	26,5	32,6	63,6
közepes %	47,0	35,2	23,9
magas %	26,5	32,2	12,4
kiégés %	5,4		
Schaufeli- és Van Dierendock-féle (1995) cut-off pontok			
alacsony %	67,9	20,6	57,5
közepes %	16,7	23,9	11,8
magas %	15,4	55,5	30,7
kiégés %	8,1		

Milyenek az alacsony értéket mutató gyakorló pedagógusok?

- Az „érzelmi kimerültség” alszáján alacsonyabb átlagértékek:
 - akik a jelenlegi végzettségük megszerzése előtt rendelkeztek korábbi szakmai tapasztalatokkal,
 - akiknek a baráti kapcsolatai nem vagy nem elsősorban az intézményen belülről rekrutálódnak,
 - akiknek a személyes jövővel kapcsolatos várakozásai a jelenlegi intézményhez kötöttek, valamint
 - akik több órát töltöttek továbbképzéseken az elmúlt nyolc évben.
- A „deperszonalizáció” alszáján alacsonyabb átlagértékek:
 - akik a családjukban több gyermeket nevelnek,
 - akik a jelenlegi végzettségük megszerzése előtt rendelkeztek szakmai tapasztalatokkal,
 - akiknek a baráti kapcsolatai az intézményen kívülről (is), szakmai kapcsolataik pedig főként az intézményen belülről rekrutálódnak,
 - akik több órát töltöttek továbbképzéseken az elmúlt nyolc évben
- Az „egyéni teljesítmény” alszáján alacsonyabb átlagértékek:
 - akik hosszabb ideje vannak a pedagóguspályán,
 - akik a jelenlegi végzettségük megszerzése előtt rendelkeztek szakmai tapasztalatokkal,
 - akik a pedagógusképesítés mellett más végzettséggel is rendelkeznek,
 - akiknek a szakmai kapcsolatai az intézményen belülről (is) rekrutálódnak,
 - akiknek a személyes jövővel kapcsolatos várakozásai a jelenlegi intézményhez kötődnek,
 - akik nem közvetlenül a szakterületükhöz kapcsolódó feladatokat is végeznek.

Milyenek a magas értékeket mutató gyakorló pedagógusok?

- Az „érzelmi kimerültség” alskálán magas értékek:
 - akik több éve dolgoznak a jelenlegi munkahelyükön,
 - akik magasabb (MA/MSc/hagyományos egyetem) képzettségi szinttel rendelkeznek,
 - akiknek nincs nyelvvizsgájuk és/vagy nyelvtudásuk,
 - akik természettudományi tárgyat (is) tanítanak.
- A „deperszonalizáció” alskálán magas értékek:
 - a férfiak esetében,
 - akik magasabb (MA/MSc/hagyományos egyetem) képzettségi szinttel rendelkeznek, ugyanakkor felsőfokú tanulmányaikat rosszabb eredménnyel végezték,
 - akiknek nincs nyelvtudásuk, illetve akik természettudományi tárgyat (is) tanítanak.
- Az „egyéni teljesítmény” alskálán magas értékek:
 - a férfiak,
 - akik a családjukban több gyermeket nevelnek,
 - akik a felsőfokú tanulmányaikat rosszabb eredménnyel végezték,
 - akiknek van nyelvvizsgájuk,
 - akik természettudományi tárgyat (is) tanítanak,
 - akik több órát töltöttek továbbképzéseken az elmúlt 8 évben.

Az érzelmi intelligencia és a kiégettség mértékének együttjárása

		Érzelmi intelligencia összpontszám	MBI: Érzelmi kimerültség	MBI: Deperszonalizáció	MBI: Egyéni teljesítmény
Érzelmi intelligencia összpontszám	Pearson Correlation	1	-,304**	-,308**	-,564**
	Sig. (2-tailed)		0	0	0
	N	993	971	978	975
MBI: Érzelmi kimerültség	Pearson Correlation	-,304**	1	,567**	,346**
	Sig. (2-tailed)	0		0	0
	N	971	1031	1019	1019
MBI: Deperszonalizáció	Pearson Correlation	-,308**	,567**	1	,396**
	Sig. (2-tailed)	0	0		0
	N	978	1019	1039	1031
MBI: Egyéni teljesítmény	Pearson Correlation	-,564**	,346**	,396**	1
	Sig. (2-tailed)	0	0	0	
	N	975	1019	1031	1037

Az érzelmi intelligencia összpontszáma és a kiégettség mértékét mérő MBI egyes alskálái rendre szignifikáns negatív együttjárást mutatnak $p \leq 0,01$ -es szinten.

Kiégéssel és érzelmi intelligenciával kapcsolatos kockázati és védő faktorok – magyarázó modell

- Kockázati tényezők
 - szervezeti
 - önfeltárás akadályoztatottsága
 - munkatársi morál kétségessége
 - tanulói összetétel – kedvezőbb családi háttér
 - Individuális
 - életkor
 - a nyelvvizsga megléte
- Védő tényezők:
 - Szervezeti:
 - a szülőkkel való kapcsolattartással kapcsolatban kedvező vélemények
 - intézmény infrastrukturális állapota
 - iskola területi elhelyezkedése (városban, fővárosban vs. kistelepülésen)
 - tanulói összetétel – több fegyelmzési probléma
 - továbbképzésen töltött órák száma
 - Individuális:
 - a pedagógusok gyermekeinek száma
 - szakmaterülethez közvetlenül nem kapcsolódó feladatok ellátása
 - más, nem pedagógusképesítést adó felsőfokú végzettség is

A Kiegészés egyes alskáláinak és az Érzelmi intelligencia összpontszámának magyarázatára épített individuális és komplex lineáris regressziós modellek magyarázó erejének összehasonlítása

KIÉGÉS					
	Individuális modell		Komplex modell		Változás
	Korrigált R ²	Standard hiba	Korrigált R ²	Standard hiba	
Alskálák					
Érzelmi kimerültség	0,076	9,8056	0,191	8,9793	0,115
Deperszonalizáció	0,100	5,1631	0,264	4,6913	0,164
Egyéni teljesítmény	0,115	6,2692	0,345	5,4323	0,230
ÉRZELMI INTELLIGENCIA (EQ)					
EQ összpontszám	0,026	8,8277	0,135	8,1712	0,109

Összességében elmondhatjuk, hogy a pedagógusok lelki egészsége sokkal inkább az intézményi körülményekkel hozható összefüggésbe, mint személyes tulajdonságaikkal. Az intézményi kontextus különböző jellemzői közül is főként az intézményi támogatás, és az egyéb Informális szervezeti jellemzők azok, melyek releváns szerephez jutnak, s a formális intézményi jellemzők hatása kevésbé tetten érhető.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE